

A Critical Analysis of the Arabic Translation of Qeysar Aminpour's Poems by Mousa Bidaj Based on Gideon Toury's Norm Theory

Sahar Bagherzadeh

M.A. Graduate, Kosar University of Bojnord,
Bojnord, Iran; saharb242@gmail.com

Sobhan Kavosi*

Assistant Professor, Department of Arabic
Language and Literature, Kosar University of
Bojnord, Bojnord, Iran; s.kavosi@kub.ac.ir

Omid Izanloo

Assistant Professor, Department of Arabic
Language and Literature, Kosar University of
Bojnord, Bojnord, Iran;
omid.izanlo@gmail.com

Abstract

Poetry translation—particularly between the Persian and Arabic languages and their distinct literary traditions—constitutes a complex field of linguistic, cultural, and aesthetic interactions that can only be examined through rigorous theoretical frameworks. Adopting an analytical-critical approach, the present study investigates Musa Bidaj's translations of a selected corpus of poems by Qeysar Aminpour within Gideon Toury's three-level framework of translational norms. In this research, translation is not viewed as a mechanical transfer of meaning, but rather as a culturally embedded, norm-governed act shaped by the literary system of the target culture. Accordingly, the analysis is conducted across the three levels of preliminary, initial, and operational norms, aiming to identify the translator's behavioral patterns in text selection, strategies of re-creation, and the degree of adherence to the aesthetic structures of Persian poetry. The findings reveal that Bidaj's translational orientation represents a synthesis of two poles: "fidelity to the source text" and "alignment with Arabic literary norms." This synthesis manifests at the operational level in lexical, semantic, musical, and metaphorical shifts. The results indicate that while Bidaj succeeds in re-creating the internal rhythm, emotional atmosphere, and certain key images of Aminpour's poetry, his

* Corresponding Author: s.kavosi@kub.ac.ir

How to Cite: xxxxxxxx

renderings exhibit a tendency toward simplification and standardization in conveying multilayered meanings and metaphorical structures—an inclination rooted in dominant literary norms of the target context. In line with Toury's theory, these findings underscore that literary translation is a dynamic, intercultural process in which the translator is not merely a transmitter of meaning but an active re-creator and regulator of meaning within the target literary system.

Keywords: Persian poetry translation, Mousa Bidaj, Gideon Toury, translation norms, Qeysar Aminpour.

In Press

Introduction

Translation has always been one of the fundamental pillars in the transmission of ideas, emotions, and cultural experiences among nations. Literary translation—especially in the field of poetry—is not merely the transfer of meaning, but rather a reflection of the spirit and aesthetic taste of peoples. As researchers maintain: “Translation functions as one of the transformative factors in the transfer of ideas from different languages to one another; it also serves as a bridge for this exchange of views. The history of translation shows that, particularly the translation of poetry—considered one of the most difficult and challenging types—has always drawn the attention of translation theorists regarding translators’ ability to preserve the impact and effect of poetry on the audience” (Afzali, 1399:208).

The poetry of Qeysar Aminpour is replete with human reflection, delicate emotion, and social insight. Its translation into Arabic constitutes a challenge at the levels of meaning, musicality, and imagery. Among the various types of translation, poetry translation occupies a special position, as the translator must convey not only the message but also the internal music and tone of the poet. “Arab literati have always paid attention to translating Persian poetry, such that both classical and contemporary Persian poems have been rendered into Arabic. Most of these translations include selected poems, and only a small number of the collected works of contemporary Persian poets have been translated in full into Arabic” (Afzali, 1399:208).

The present study seeks to answer the following question: To what extent have Musa Bidaj’s translations succeeded in preserving fidelity to the meaning, emotion, and internal music of Qeysar Aminpour’s poetry, and in which instances have they diverged from it in accordance with Arabic cultural and literary norms?

Translating Aminpour’s poems from Persian into Arabic, beyond linguistic challenges, requires a profound understanding of the cultural subtleties and metaphorical nuances of his poetry. The translator is compelled to strike a balance between the two poles of “faithfulness to the source text” and “acceptability within the Arabic literary system.” In this regard, Gideon Toury’s theory of norms states that every linguistic system or textual tradition differs from others in terms of structure, repertoire, norms of usage, and so forth (Gentzler, 1393:65).

From this perspective, Musa Bidaj's translation of Qeysar Aminpour's poetry constitutes a prominent case for examining how Persian poetry is adapted within the Arabic literary system. As a bilingual poet familiar with both literary traditions, Bidaj occupies a privileged position for recreating Aminpour's poetry. Employing a descriptive–analytical approach and drawing on Gideon Toury's theory of norms, this study examines Bidaj's translational behavior at three normative levels (initial, preliminary, and operational). Its aim is to elucidate the mechanisms of recreating Persian poetry within the Arabic literary system and to clarify the translator's role in crossing linguistic and cultural boundaries.

Literature Review

In recent decades, numerous studies have been conducted in this field, each approaching the analysis of how the meaning, style, and aesthetics of Persian poetry are transferred into the target language from a particular perspective.

In 2017 (1396 SH), Kazemi-Najafabadi and Rahimi-Khuyegani, in an article entitled "*The Reflection of Contemporary Persian Poetry Translation in the Arab World*," emphasized that Aminpour's poems—due to their linguistic simplicity, ethical and mystical concepts, and human themes—provide a suitable ground for translation into Arabic. However, the authors also addressed challenges such as conveying emotion, preserving poetic musicality, and recreating poetic imagery in Arabic translation. They concluded that translating Aminpour's works requires a profound awareness of the cultural layers of both the source and target languages.

In an article titled "*The Ghazal Heritage in the Poetry of Mahmoud Darwish and Qeysar Aminpour*" written by Mohammadreza Azizi (2019 / 1398 SH), the relationship between the love ghazal and the ghazal tradition in the poetry of two contemporary Arab and Persian poets was examined. The author demonstrated that in Aminpour's poetry, the ghazal rises from a purely emotional level to an intellectual and social one, forming a natural connection with the concepts of resistance and perseverance. Nevertheless, the analysis in this study remains largely descriptive and does not provide a practical critique of how these features are transferred in translation.

In 2021 (1400 SH), an article entitled “*Themes of Resistance in the Poetry of Qeysar Aminpour and Tawfiq Amin Zayyad*” by Mohammad Jafari Panji and Mahmoudreza Tavakkoli-Mohammadi was published in the *Journal of Comparative Literary Criticism Studies*. In this article, the authors analyzed the social and political content of the poems of the two poets and demonstrated that Aminpour’s poetry reflects social commitment and humanitarian idealism. However, this study did not examine how these themes are recreated in translation into Arabic.

In another study entitled “*An Examination of Color in Contemporary Persian and Arabic Literature (A Case Study of the Poetry of Qeysar Aminpour and Adonis)*” published by Karimi in 2023 (1401 SH), the symbolic elements of color in the poems of these two poets were comparatively analyzed. Karimi concluded that in Aminpour’s poetry, colors play a symbolic role in representing human emotions and mystical concepts, and that in order to preserve the symbolic weight of colors, the translator is compelled to employ cultural equivalents in the target language. Nevertheless, this study likewise did not analyze the translations based on translation-theoretical norms.

In 2023 (1402 SH), an article entitled “*Examining the Transfer of Resistance Components in the Process of Translating Qeysar Aminpour’s Poetry*” was published on the iabaj.ir database. This research is considered one of the first focused efforts on the translation of Aminpour’s poetry, examining fifteen of his poems as case studies. The findings indicate that Arab translators, in recreating the components of resistance, have at times resorted to free equivalence due to cultural and linguistic differences in order to preserve the sense of solidarity and social commitment present in Aminpour’s poetry. However, this study has not yet provided a systematic classification and analysis of the translations based on Toury’s normative levels.

In the same year, Mehdi Farahani, in an article entitled “*A Comparative Study of the Manifestations of Religious Heritage in the Poetry of Qeysar Aminpour and Fayeze Khaddour*,” published in the *Journal of Comparative Language and Literature Studies* (Tarbiat Modares University), examined the role of religious beliefs, Qur’anic symbols, and mythological figures in Aminpour’s poetry. The article demonstrated that Aminpour’s poetry, grounded in the Iranian–Islamic religious and cultural heritage, transcends national boundaries and possesses significant potential for translation and comprehension in

Arab societies. However, a systematic critique of the translations and an analysis of their degree of fidelity to the source text were not undertaken.

Afzali (2022), in his study on the translation of Sohrab Sepehri's poetry based on Gideon Toury's theory of norms, did not directly address Aminpour; nevertheless, his work is methodologically significant. He demonstrated that Persian-to-Arabic translators generally tend toward the cultural norms of the target language. This observation is also applicable to the examination of Musa Bidaj's Arabic translations of Aminpour's poetry, as Bidaj's translations often fluctuate between fidelity to the poet's language and the cultural exigencies of Arabic.

Despite these studies, no research has yet systematically analyzed Musa Bidaj's Arabic translations of Qeysar Aminpour's poetry on the basis of Gideon Toury's theory of norms. Most previous studies have been limited to one-dimensional examinations of meaning, style, or the social and cultural content of the poetry, without providing explicit and practical attention to how the translator negotiates the cultural and literary norms of the target system or to the degree of fidelity to the musicality and poetic structure of the original text. Therefore, the present study, adopting an analytical-critical approach and focusing on Toury's three normative levels, seeks to fill this gap and to clarify the position of Bidaj's translations in either maintaining or deviating from translational norms.

Methodology

This study was conducted using a descriptive-analytical approach based on Gideon Toury's theory of norms. The statistical population consisted of four selected poems from a collection of Qeysar Aminpour's selected works, chosen purposefully on the basis of their literary significance and linguistic complexity. The data were collected from the original Persian texts and the Arabic translations by Musa Bidaj and other translators.

Data analysis was carried out at Toury's three normative levels (initial, preliminary, and operational) in order to determine the degree of fidelity to the source text and adaptation to the target culture. For this purpose, translation elements such as key lexical items, metaphors, and internal musicality were coded and then compared with the relevant

norms, so that the translator's tendency toward linguistic adequacy or cultural acceptability could be systematically examined.

Conclusion

The translation of Qeysar Aminpour's poetry into Arabic constitutes a field of complex interaction between two linguistic and cultural worlds, compelling the translator to make normative decisions between adequacy and acceptability. The findings of the present study indicate that Musa Bidaj, through a conscious application of Gideon Toury's initial, preliminary, and operational norms, has reproduced Persian poetry in a tone aligned with Arabic literary conventions while preserving its internal musicality and metaphorical imagery. Bidaj's predominant tendency leans toward acceptability; adaptation of the text to the linguistic and cultural expectations of the Arab audience has been prioritized, yet fidelity to key concepts and metaphorical structures has also been maintained. This balance between adequacy and acceptability reflects the translator's ability to functionally recreate the source text within the target system. Part of this tendency is attributable to the cultural-social context of Arabic literature, which significantly shapes prevailing translational norms.

From a theoretical perspective, Bidaj's translations represent a successful model of intercultural recreation: meaning, style, and poetic tone are conveyed alongside cultural adaptation to the target context. From a practical standpoint, these translations facilitate the transmission of contemporary Iranian poetry to Arab audiences and enable comparative aesthetic and structural analyses between the two literary traditions. A successful poetic translation is not merely the transfer of words; rather, it is the reproduction of functional relationships, metaphors, and the aesthetic experience of the original text within the target culture. Accordingly, Bidaj's translations not only convey the content and meaning of Aminpour's poetry but also render its emotional and intellectual atmosphere experientially accessible to the Arab reader.

The final analysis demonstrates that Bidaj's translations are shaped not solely by linguistic norms but also by their connection to the cultural-social context of Arabic poetry. Many of his lexical, syntactic, and metaphorical choices can be explained only in light of the aesthetic expectations and symbolic system of the target culture. Thus, the function of translation within Toury's normative framework can be

fully understood only when the cultural context is incorporated into the analysis.

In Press

تحلیل انتقادی ترجمه اشعار قیصر امین پور به عربی توسط موسی بیدج بر اساس نظریه هنجارهای گیدئون توری

سحر باقرزاده دانش آموخته کارشناسی ارشد، دانشگاه کوثر بجنورد، بجنورد، ایران

سبحان کاوسی * استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه کوثر بجنورد، بجنورد، ایران

امید ایزانلو استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه کوثر بجنورد، بجنورد، ایران

چکیده

ترجمه شعر، به ویژه میان دو زبان و سنت ادبی فارسی و عربی، عرصه‌ای پیچیده از تعاملات زبانی، فرهنگی و زیبایی‌شناختی است که تنها با تکیه بر چارچوب‌های نظری دقیق قابل تحلیل است. پژوهش حاضر با رویکردی توصیفی - تحلیلی و انتقادی، به بررسی ترجمه‌های موسی بیدج از مجموعه‌ای از اشعار قیصر امین پور بر اساس چارچوب سه‌سطحی هنجارهای گیدئون توری می‌پردازد. در این پژوهش، ترجمه نه به‌مثابه انتقالی مکانیکی از معنا، بلکه به‌عنوان کنشی فرهنگی، هنجارمحور و متأثر از نظام ادبی مقصد در نظر گرفته شده است. به همین منظور، تحلیل در سه سطح هنجارهای اولیه، مقدماتی و عملیاتی انجام گرفته و تلاش شده است الگوی رفتاری مترجم در انتخاب متن، شیوه‌های بازآفرینی و میزان پایبندی به ساختارهای زیبایی‌شناختی شعر فارسی مشخص شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که جهت‌گیری ترجمه‌های بیدج تلفیقی از دو قطب «وفاداری به متن مبدأ» و «هم‌سویی با هنجارهای ادبی عربی» است و این ترکیب در سطح عملیاتی، خود را در قالب تغییرات واژگانی، معنایی، موسیقایی و استعاری نشان می‌دهد. نتایج بیانگر آن است که بیدج در بازآفرینی موسیقی درونی، فضای احساسی و برخی تصاویر کلیدی شعر امین پور موفق عمل کرده، اما در بازنمایی لایه‌های چندگانهٔ معنایی و استعاری، گرایش به هموارسازی و استانداردسازی نشان داده که ناشی از هنجارهای ادبی مسلط در بافت مقصد است. این یافته‌ها بر اساس نظریه توری تأکید می‌کنند که ترجمه ادبی، فرآیندی پویا و میان‌فرهنگی است که مترجم در آن، صرفاً انتقال‌دهندهٔ متن نیست، بلکه نقش بازآفرین و تنظیم‌کنندهٔ معنا در نظام ادبی مقصد را برعهده دارد.

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته دانشگاه است.

* نویسنده مسئول: s.kavosi@kub.ac.ir

۱۰ | نام مجله | سال ؟ | شماره ؟ | فصل سال

کلیدواژه‌ها: ترجمه شعر فارسی، موسی بیدج، گیدئون توری، هنجارهای ترجمه، قیصر
امین پور.

In Press

۱. مقدمه

ترجمه ترجمه همواره یکی از ارکان اساسی در انتقال اندیشه‌ها، احساسات و تجربه‌های فرهنگی میان ملت‌ها بوده است. ترجمه ادبی به‌ویژه در حوزه شعر، نه صرفاً انتقال معنا، بلکه بازتابی از روح و ذوق ملت‌هاست. چنان‌که پژوهشگران بر این باورند: «ترجمه به عنوان یکی از عوامل تحولی در انتقال افکار از زبان‌های مختلف به یکدیگر عمل می‌کند، همچنین پلی برای این انتقال عقاید می‌باشد. تاریخچه ترجمه نشان می‌دهد که به‌خصوص ترجمه شعر به‌عنوان یکی از دشوارترین و چالش‌برانگیزترین انواع است، توانایی ترجمه‌کنندگان در حفظ تأثیر و اثر شعر بر مخاطب از همیشه مورد توجه نظریه‌پردازان ترجمه بوده است» (افضلی، ۱۳۹۹:۲۰۸).

شعر قیصر امین‌پور، سرشار از تأملات انسانی، عاطفه لطیف و نگاه اجتماعی است و ترجمه آن به عربی، چالشی در سطح معنا، موسیقی و تصویر به شمار می‌آید. در میان گونه‌های مختلف ترجمه، ترجمه شعر جایگاهی خاص دارد، زیرا مترجم باید ضمن حفظ پیام، موسیقی درونی و لحن شاعر را نیز منتقل کند. «ادبای عرب همیشه به ترجمه اشعار فارسی توجه داشته‌اند، به‌طوری که اشعار فارسی قدیم و معاصر به عربی ترجمه شده‌اند. اغلب این ترجمه‌ها اشعار گزیده را شامل می‌شود و تنها تعداد اندکی از دیوان‌های شاعران معاصر فارسی به صورت کامل به عربی ترجمه شده است» (افضلی، ۱۳۹۹:۲۰۸).

پژوهش حاضر به دنبال پاسخ دادن به این سؤال است: ترجمه‌های موسیقی بیدج تا چه میزان توانسته‌اند وفاداری به معنا، عاطفه و موسیقی درونی شعر قیصر امین‌پور را حفظ کنند و در کجاها به اقتضای هنجارهای فرهنگی و ادبی عربی از آن فاصله گرفته‌اند؟

ترجمه اشعار امین‌پور از فارسی به عربی علاوه بر چالش‌های زبانی، مستلزم درک عمیق از لطافت‌های فرهنگی و استعاری شعر اوست. مترجم ناگزیر است میان دو قطب «وفاداری به متن مبدأ» و «پذیرش در نظام ادبی عربی» تعادل برقرار کند. در این میان، نظریه هنجارهای گیدئون توری بیان می‌کند که هر نظام زبانی و یا سنت متنی از نظر ساختار، گنجینه، هنجارهای کاربرد و غیره با بقیه متفاوت است (گنتزler، ۱۳۹۳:۶۵).

بر اساس این دیدگاه، ترجمه موسی بیدج از اشعار قیصر امین‌پور نمونه‌ای برجسته برای بررسی چگونگی تطبیق شعر فارسی در نظام ادبی عربی است. بیدج به عنوان شاعری دو زبانه و آشنا با هر دو سنت ادبی، در جایگاهی ممتاز برای بازآفرینی شعر امین‌پور قرار دارد. این پژوهش با رویکردی توصیفی - تحلیلی و با تکیه بر نظریه هنجارهای گیدئون توری، رفتار ترجمه‌ای بیدج را در سه سطح هنجاری (آغازین، مقدماتی و عملیاتی) مورد بررسی قرار می‌دهد و هدف آن تبیین سازوکارهای بازآفرینی شعر فارسی در نظام ادبی عربی و روشن کردن نقش مترجم در گذر از مرزهای زبانی و فرهنگی است.

۲. پیشینه پژوهش

در در دهه‌های اخیر، پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام شده که هر یک از زاویه‌ای خاص به تحلیل چگونگی انتقال معنا، سبک و زیبایی‌شناسی شعر فارسی در زبان مقصد پرداخته‌اند.

در سال ۱۳۹۶، کاظمی‌نجف‌آبادی و رحیمی‌خویگانی در مقاله‌ای با عنوان «بازتاب ترجمه شعر معاصر فارسی در جهان عرب»، تأکید داشتند که اشعار امین‌پور به سبب سادگی زبانی، مفاهیم اخلاقی و عرفانی و مضامین انسانی، زمینه‌ای مناسب برای ترجمه به عربی فراهم می‌آورد. با این حال، نویسندگان چالش‌هایی چون انتقال عاطفه، موسیقی شعر و بازآفرینی تصویرهای شاعرانه در ترجمه عربی را مورد توجه قرار داده و نتیجه گرفته‌اند که ترجمه آثار امین‌پور مستلزم آگاهی عمیق از لایه‌های فرهنگی زبان مبدأ و مقصد است.

در مقاله‌ای با عنوان «التراث الغزلی فی شعر محمود درویش و قیصر امین‌پور» نوشته محمدرضا عزیزی (۱۳۹۸)، نسبت غزل عاشقانه و میراث غزلی در شعر دو شاعر معاصر عرب و فارسی بررسی شده است. نویسنده نشان داده است که در شعر امین‌پور، غزل از سطح عاطفی به سطح اندیشه‌ای و اجتماعی ارتقا یافته و در پیوندی طبیعی با مفاهیم مقاومت و پایداری قرار گرفته است. با این حال، تحلیل این پژوهش بیشتر توصیفی است و نقدی عملی بر نحوه انتقال این ویژگی‌ها در ترجمه ارائه نشده است.

در سال ۱۴۰۰، مقاله‌ای با عنوان «مضامین پایداری در اشعار قیصر امین‌پور و توفیق امین زیّاد» به قلم محمد جعفری پنجی و محمدرضا توکلی محمدی در نشریه مطالعات نقد ادبی

تطبیقی منتشر شد. نویسندگان در این مقاله با تحلیل محتوای اجتماعی و سیاسی اشعار دو شاعر، نشان دادند که شعر امین پور آینه‌ای از تعهد اجتماعی و آرمان‌گرایی انسان‌دوستانه است. با این حال، این پژوهش به بررسی نحوه بازآفرینی این مضامین در ترجمه به عربی پرداخته است.

در پژوهشی دیگر با عنوان «بررسی رنگ در ادبیات معاصر فارسی و عربی (مطالعه موردی اشعار قیصر امین پور و آدونیس)» که توسط کریمی در سال ۲۰۲۳ میلادی (۱۴۰۱ شمسی) منتشر شده، عناصر نمادین رنگ در اشعار این دو شاعر مورد واکاوی تطبیقی قرار گرفته است. کریمی نتیجه گرفته است که در شعر امین پور، رنگ‌ها نقشی نمادین در بازنمایی احساسات انسانی و مفاهیم عرفانی دارند و مترجم برای حفظ بار نمادین رنگ‌ها ناگزیر است از معادل‌های فرهنگی در زبان مقصد بهره گیرد. با این حال، پژوهش مذکور باز هم به تحلیل ترجمه‌ها بر اساس هنجارهای ترجمه‌شناختی پرداخته است.

در سال ۱۴۰۲، مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی انتقال مؤلفه‌های پایداری در فرآیند ترجمه اشعار قیصر امین پور» در پایگاه iabaj.ir منتشر گردید. این پژوهش از نخستین تلاش‌های متمرکز بر ترجمه اشعار امین پور به شمار می‌آید که به صورت موردی پانزده شعر از او را بررسی کرده است. یافته‌های مقاله نشان می‌دهد که مترجمان عرب در بازآفرینی مؤلفه‌های پایداری، گاه به دلیل تفاوت‌های فرهنگی و زبانی، از معادل‌سازی آزاد بهره برده‌اند تا حس همبستگی و تعهد اجتماعی شعر امین پور را حفظ کنند. با این حال، این بررسی هنوز به طبقه‌بندی و تحلیل نظام‌مند ترجمه‌ها بر اساس سطوح هنجاری توری پرداخته است.

در همان سال، مهدی فرحانی در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تطبیقی جلوه‌های میراث دینی در شعر قیصر امین پور و فایز خضور» که در نشریه پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی (دانشگاه تربیت مدرس) منتشر شد، به نقش باورهای دینی، نمادهای قرآنی و شخصیت‌های اسطوره‌ای در شعر امین پور پرداخت. این مقاله نشان داد که شعر امین پور با تکیه بر میراث دینی و فرهنگی ایرانی - اسلامی، از مرزهای ملی فراتر رفته و قابلیت بالایی برای ترجمه و درک در جوامع عربی دارد. با این حال، نقد سیستماتیک ترجمه‌ها و تحلیل میزان وفاداری به متن مبدأ انجام نشده است.

افضلی (۲۰۲۲) در پژوهش خود درباره ترجمه شعر سهراب سپهری بر پایه نظریه هنجارهای گیدئون توری، هرچند مستقیماً به امین پور نپرداخته، اما از نظر روش‌شناسی اهمیت دارد. وی نشان داده است که مترجمان فارسی به عربی معمولاً گرایش به هنجارهای فرهنگی مقصد دارند؛ نکته‌ای که در بررسی ترجمه‌های عربی اشعار امین پور توسط موسی بیدج نیز کاربرد دارد، زیرا ترجمه بیدج غالباً میان وفاداری به زبان شاعر و اقتضائات فرهنگی عربی در نوسان است.

با وجود این مطالعات، تاکنون پژوهشی که به‌طور نظام‌مند ترجمه‌های عربی موسی بیدج از اشعار قیصر امین پور را بر اساس نظریه هنجارهای گیدئون توری تحلیل کند، انجام نشده است. بیشتر پژوهش‌های پیشین به بررسی تک‌بعدی معنا، سبک یا محتوای اجتماعی و فرهنگی شعر محدود بوده و توجه مشخص و عملی به نحوه تعامل مترجم با هنجارهای فرهنگی و ادبی مقصد و میزان وفاداری به موسیقی و ساختار شعری متن اصلی نداشته‌اند؛ بنابراین، پژوهش حاضر با رویکرد تحلیلی - انتقادی و تمرکز بر سه سطح هنجاری توری، تلاش می‌کند این شکاف را پر کند و جایگاه ترجمه‌های بیدج را در تداوم یا عدول از هنجارهای ترجمه‌شناختی روشن سازد.

۳. روش

این پژوهش با رویکرد توصیفی - تحلیلی و مبتنی بر نظریه هنجارهای گیدئون توری انجام شد. جامعه آماری شامل ۴ شعر منتخب از گزیده اشعار قیصر امین پور است که به‌صورت هدفمند و بر اساس اهمیت ادبی و پیچیدگی زبانی انتخاب شده‌اند. داده‌ها از متن اصلی فارسی و ترجمه‌های عربی موسی بیدج و دیگر مترجمان گردآوری شد. تحلیل داده‌ها در سه سطح هنجاری توری (آغازین، مقدماتی، عملیاتی) انجام شد تا میزان وفاداری به متن مبدأ و سازگاری با فرهنگ مقصد مشخص گردد. برای این منظور، عناصر ترجمه مانند واژگان کلیدی، استعاره‌ها و موسیقی درونی کدگذاری و سپس با هنجارها تطبیق داده شد تا گرایش مترجم به بسندگی زبانی یا پذیرش فرهنگی به صورت نظام‌مند بررسی شود.

۴. قیصر امین پور (۱۳۳۸-۱۳۸۶)

یکی از جلوه‌های اصلی اندیشه و احساس انسانی در ادبیات فارسی و عربی است. هر دو سنت ادبی، از دیرباز در مسیر تحول خود، میان «نوگرایی» و «پایبندی به سنت» در نوسان بوده‌اند. در ادبیات فارسی، جنبش «موج نو» در دهه چهل شمسی، سرآغاز تحولی در شعر معاصر به شمار آمد. این جنبش دعوت به نوآوری و تجدد داشته و متأثر از مکتب‌های ادبی غربی، به ویژه مکتب دادائیسیم، سوررئالیسم و هنر برای هنر - خواهان دستیابی به شعر محض یا ناب است که ساحت شعر را از قید و بندهای فکری، اجتماعی، اخلاقی و ادبی رها ساخته و «فردگرایی» را در تقابل با «جامعه‌گرایی» و یا «محتواگرایی» اساس کار خود قرار می‌دهد» (حسین‌پور، ۱۳۸۲: ۱۵۷).

قیصر امین‌پور به عنوان یک فرد با فرهنگ عمیق ایرانی شناخته می‌شود و این علاقه به فرهنگ ایرانی در شعرهایش به وضوح نمایان است. وی از مفاهیم و نمادهای فرهنگی برای ایجاد زیبایی در شعرهای خود استفاده می‌کند. اشعارش تلفیقی از احساس، تعهد و اندیشه است و خواننده را به تأمل در زندگی و ارزش‌های انسانی دعوت می‌کند. از آثار معروف او می‌توان به دریای زمین، مگس‌ها را نکشید و زلزله آبی اشاره کرد. زبان شعر این شاعر به طور کلی زیبا و تأثیرگذار است. او از تصاویر شاعرانه، مجازها، و اشعار با ساختارهای صوتی جذاب برای انتقال احساسات خود استفاده می‌کند. شعر او به غنای معنایی و عمق عاطفی خود مشهور است و توانسته است احساسات خواننده را لمس کند (دولت‌خواه، ۱۴۰۱: ۲۱).

۵. گیدئون توری و نظریه هنجارهای ترجمه

گیدئون توری از برجسته‌ترین نظریه‌پردازان معاصر در حوزه ترجمه و مطالعات ترجمه است. او پس از اتمام تحصیلات ابتدایی و متوسطه، در رشته‌های زبان‌شناسی و ادبیات به تحصیل پرداخت و بعدها در دانشگاه‌های مختلف اروپا به پژوهش و تدریس مشغول شد. توری با ارائه نظریات و مدل‌های علمی در زمینه‌ی ترجمه، جایگاه جهانی به دست آورد و آثار او از جمله منابع مرجع در مطالعات ترجمه محسوب می‌شوند (افضلی، ۱۳۹۹: ۷).

نظریه توری از رویکرد نظام‌های چندگانه که از آثار ایتامار اون زوهر^۱ و دیدگاه توصیفی جیمز هولمز^۲ نشأت گرفته است، به وجود آمد. نظریه او به طور کامل با انعطاف‌پذیری مفهوم "تبادل" و "کفایت" در شرایط تاریخی مختلف تغییر می‌کند و حوزه بحث را از محدودیت‌های سنتی نظریه‌های قبلی آزاد می‌کند (افضلی و مدنی، ۱۴۰۰: ۲۰۰). توری با طرح نگاه توصیفی، بنیان نوعی روش‌شناسی علمی برای تحلیل ترجمه‌ها را بنا نهاد. از جمله مهم‌ترین دستاوردهای نظری توری می‌توان به سه حوزه‌ی اصلی اشاره کرد: نخست، مدل‌های ترجمه‌ای او که فرآیند ترجمه را در ابعاد زبانی، فرهنگی و شناختی تحلیل می‌کنند؛ دوم، مفهوم تفسیر موازی که بر استقلال متن ترجمه‌شده از متن مبدأ تأکید دارد و ترجمه را متنی جدید و مستقل با نظام معنایی ویژه‌ی خود می‌داند؛ و سوم، انواع ترجمه که شامل ترجمه‌ی کلامی، معنوی و فرهنگی است و هر یک به شیوه‌ای متفاوت بر درک متن مقصد تأثیر می‌گذارند. «توری ترجمه را فرایندی دوسویه میان مبدأ و مقصد می‌داند. مترجم نه تنها باید خواننده مقصد را مدنظر داشته باشد، بلکه باید هویت متن اصلی را نیز حفظ کند و تعاملی میان دو نظام فرهنگی برقرار سازد» (گنتزler، ۱۳۹۳: ۱۶۲).

۶. انواع هنجارها در نظریه توری

توری با معرفی نظریه «هنجارهای ترجمه» تلاش کرد رفتار مترجم را در سه سطح بررسی کند:

۶-۱. **هنجارهای آغازین:** تصمیمات اولیه مترجم درباره جهت‌گیری ترجمه، میان بسندگی (وفاداری به متن مبدأ) و مقبولیت (انطباق با زبان و فرهنگ مقصد) قرار می‌گیرد. «مترجم، علاوه بر رعایت هنجارهای فرهنگ متن اصلی، می‌تواند هنجارهای فرهنگ متن مقصد را نیز در ترجمه به کار برده و در واقع در حین ترجمه شعر، یک نوع جابه‌جایی بین این دو قطب اتفاق می‌افتد» (خرم‌شاهی، ۱۳۹۰: ۲۴۸). وفاداری به مفهوم و تعادل مفهومی: حفظ احساس و معنای اصلی شعر، اساس ترجمه موفق است. تعادل مفهومی به معنای هماهنگی جایگاه معنایی و کارکردی متن مقصد با متن اصلی است (نیازی و قاسمی، ۱۳۹۷).

^۱ Itamar Ovia

^۲ James Holmes

۶-۲. هنجارهای مقدماتی: تصمیمات پیش از شروع ترجمه، از جمله انتخاب متن، جهت گیری کلی ترجمه، و بهره گیری از زبان واسطه. این سطح چارچوب فکری مترجم را مشخص می کند و نقش مهمی در طراحی نقشه راه ترجمه دارد.

هنجار مقدماتی در نظریه توری نشان دهنده این است که مترجم باید در تصمیم گیری های خود درباره انتخاب متن، استفاده از زبان واسطه و نحوه نمایش آن در ترجمه، تأثیرات عوامل مختلفی را در نظر بگیرد. این تصمیم گیری ها می توانند تأثیر زیادی بر کیفیت و مفهوم ترجمه داشته باشند (افضلی، ۱۳۹۹: ۵۲).

۶-۳. هنجارهای عملیاتی: هنجارهای عملیاتی در ساختاردهی به متون و صورت بندی- های زبانی نقش دارند. بنابراین، رابطه میان زبان مبدأ و مقصد مستقیماً یا به شکلی غیرمستقیم تابع هنجارهای عملیاتی است. به دیگر سخن، تغییر و عدم تغییر، هر دو وابسته به این نوع هنجارها هستند و این یعنی آنچه باید از متن حذف یا به آن افزوده شود و تغییر محل مطالب و بخش های یک متن هم تحت تأثیر هنجارها به وقوع می پیوندد (کاوسی، ۱۴۰۳: ۱۱۱).

در ترجمه شعر، لایه های چندگانه معنا و موسیقی درونی زبان، وفاداری کامل به متن اصلی را عملاً غیرممکن می سازد (معروف، ۱۳۹۲). توری معتقد است مترجم باید با معادلایی هنجاری، بهترین تعبیر ممکن را متناسب با بافت فرهنگی و زبانی برگزیند. ترجمه شعر در این نگاه، بازآفرینی هنری است که تجربه انسانی و ساختار فرهنگی را منتقل می کند.

۷. ارزیابی ترجمه اشعار قیصر امین پور بر اساس نظریه گیدئون توری

ترجمه ی آثار قیصر امین پور به زبان عربی توسط بیدج تلاشی ارزشمند در جهت معرفی شعر معاصر فارسی به جهان عرب به شمار می آید. بیدج در ترجمه ی خود کوشیده است تا ضمن حفظ زیبایی و معنای اصلی شعر، آن را با ذائقه ی ادبی زبان مقصد سازگار کند. برای بررسی چگونگی این ترجمه ها، می توان از نظریه ی هنجارهای گیدئون توری بهره گرفت. در این بخش، ترجمه اشعار فارسی قیصر امین پور به عربی براساس چارچوب نظری گیدئون توری، در سه سطح هنجار آغازین، مقدماتی و عملیاتی که امکان تحلیل میزان وفاداری، مقبولیت و تعادل ترجمه را فراهم می آورد و فرآیند ترجمه را می سنجد، مورد بررسی قرار می گیرد.

تحلیل ترجمه‌ی عربی شعر «همانی باش که هستی» بر اساس نظریه‌ی گیدئون توری

جدول ۱: ترجمه شعر همانی باش که هستی (بیدج، ۲۰۰۸: ۲۲۳)

ردیف	شعر فارسی (قیصر امین پور)	ترجمه عربی (موسی بیدج)
۱	با توأم	إياك أعني
۲	ای تکان‌های دل	أيا اهتزاز القلب
۳	ای آرامش ساحل	و يا سكينه الساحل
۴	ای تمام طیف‌های آفتابی	أيا كل أطراف الشمس
۵	ای دلشوره‌ی شیرین	أيا الهياج أيا التشويش الجميل
۶	ای شادی غمگین	أيا المرح الحزين
۷	هر چه هستی باش!	كن كيفما تكون

هنجارهای آغازین

بر اساس هنجارهای آغازین در نظریه‌ی گیدئون توری، نخستین پرسش آن است که مترجم در فرایند ترجمه به نظام مبدأ وفادار بوده یا نظام مقصد. ترجمه‌ی موسی بیدج از شعر «همانی باش که هستی» نشان می‌دهد که جهت‌گیری او آشکارا به سوی مقبولیت و انطباق با هنجارهای ادبی عربی است؛ یعنی ارائه متنی طبیعی، خوش‌آهنگ و سازگار با ذوق مخاطب عرب.

نمونه‌ی روشن این رویکرد، ترجمه‌ی «با توأم» به «إياك أعني» است؛ انتخابی که از نظر وزن، ایجاز و لحن ادبی کاملاً با سنت شعری عربی هماهنگ است و همان است که توری آن را «گرایش به نظام مقصد» می‌نامد (توری، ۱۳۷۹: ۹۲). این گزینش در آغاز شعر نوعی هم‌ذات‌سازی فرهنگی ایجاد می‌کند و خواننده عرب‌زبان را بی‌واسطه با فضای اثر همراه می‌سازد.

در کنار این رویکرد مقصدگرا، کفایت معنایی نیز حفظ شده است. پیام اصلی شعر - گفت و گو با «تو»یی نمادین - بدون تحریف منتقل شده و انتخاب «کن کیفما تکون» برای ترجمه‌ی «هر چه هستی باش!» نمونه‌ای از وفاداری معناشناختی است که هم از نظر آهنگ و ایجاز و هم از نظر صلابت، با روح متن مبدأ هماهنگ است.

توجه بیدج به ساختارهای آشنا در بلاغت عربی نیز با نیاز مخاطب و بافت فرهنگی - اجتماعی زبان مقصد همسوست؛ زیرا این ساختارها در سنت ادبی عرب با لحن عاطفی و خطاب محور پیوند دارد. چنین انتخاب‌هایی نشان می‌دهد که مترجم آگاهانه متن را در قالبی ارائه کرده که با تجربه زیباشناختی مخاطب عربی سازگارتر است.

هنجارهای مقدماتی

موسی بیدج در ترجمه‌ی این شعر، آشکارا مخاطب عرب‌زبان را در نظر گرفته است. به کارگیری خطاب‌های سنتی عربی مانند «ایها...» و «ایا...» به جای خطاب‌های فارسی، فضای ادبی آشنا و قابل‌پذیرشی برای خواننده ایجاد کرده و متن را در «منطقه‌ی راحتی» فرهنگی و زبانی او قرار داده است. این دقیقاً همان گرایشی است که توری آن را تمایل به نظام مقصد می‌نامد (توری، ۱۳۷۹: ۹۲).

در عین حال، مترجم از افراط در بومی‌سازی پرهیز کرده و اجازه نداده است هویت متن فارسی از بین برود؛ بنابراین ترجمه نمونه‌ای از «مقبولیت کنترل‌شده» است: نه بازنویسی تمام‌عیار برای مخاطب عرب، و نه بازتولید صرف متن مبدأ، بلکه ایجاد تعادلی میان اصالت شعر فارسی و نیازهای مخاطب عرب.

این تعادل، از منظر نظری نیز اهمیت دارد؛ زیرا یکی از اصول بنیادین نظریه‌ی توری، ایجاد توازن میان کفایت (وفاداری معنایی) و مقبولیت (پذیرش در نظام مقصد) است. ترجمه‌ی بیدج با تکیه بر همین اصل، معنا و فضای عاطفی شعر را حفظ کرده و آن را در قالبی سازگار با هنجارهای ادبی عربی عرضه کرده است.

از منظر فرهنگی - اجتماعی نیز می‌توان این انتخاب را توضیح داد؛ زیرا ادبیات عرب معاصر همچنان با شیوه‌های خطابی، لحن ندا و فراخوان عاطفی پیوند دارد؛ بنابراین استفاده

از «آیا» و «آیها» فقط یک انتخاب زبانی نیست، بلکه پاسخی به انتظارات زیبایی شناختی و عاطفی مخاطب عرب است که از شعر خطاب محور و احساسی استقبال می کند.

هنجارهای عملیاتی: ساختار، ریتم و موسیقی

یکی از ویژگی های برجسته ی ترجمه ی بیدج، حفظ توازی و ریتم نحوی متن فارسی است. ساختار تکراری «با توام / ای... ای...» در شعر اصلی، در ترجمه با الگوهای «ایاک... / آیا... / آیها...» بازنمایی شده و همین قرینه سازی، تجربه ای روان و موسیقایی برای مخاطب عرب ایجاد می کند.

با این حال، در برخی موارد، گرایش به نثرگونگی دیده می شود. نمونه ی آن ترجمه ی «ای تکان های دل» به «آیا اهتزاز القلب» است؛ زیرا «اهتزاز» بار توصیفی و فنی دارد و از لطافت شاعرانه ی «تکان» فاصله می گیرد. این نشان می دهد که مترجم گاهی دقت واژگانی را بر شاعرانه گی تخیلی ترجیح داده است.

در مقابل، بیدج در برخی سطرها با افزودن ترکیب هایی چون «آیها الهیاج، آیها التشویش الجمیل» کوشیده است بار عاطفی و موسیقی درونی متن را تقویت کند. طبق هنجارهای عملیاتی - متنی توری، چنین افزودگی هایی نه خروج از امانت، بلکه ابزاری برای بازآفرینی تجربه شاعرانه در زبان مقصد است.

در پس زمینه ی این انتخاب ها، ذائقه ی فرهنگی عرب نیز نقش دارد؛ فرهنگی که در آن موسیقی بیرونی، وزن، تکرار و خطاب پردازی بخشی از زیبایی سخن است. از این منظر، تلاش بیدج برای بازآفرینی ریتم و توازی تنها یک انتخاب زبانی نیست، بلکه بازتابی از آگاهی او نسبت به نقش اجتماعی و زیبایی شناختی موسیقی کلام در ادبیات عربی است.

ترجمه ی بیدج در زمینه سبک و تصویرپردازی نیز قابل توجه است؛ او توانسته است تصویرهای شاعرانه و احساسات درونی شعر فارسی را به عربی منتقل کند تا مخاطب عرب فضای عاطفی متن را درک کند. مثال ها: «سکینه الساحل» ← «آرامش ساحل» و «التشویش الجمیل» ← «دلشوره ی شیرین».

در برخی موارد مانند «مرح حزین» ← «شادی غمگین»، ابهام و پارادوکس شاعرانه‌ی متن فارسی روشن تر شده است. این وضوح بیشتر ناشی از تمایل مترجم به شفاف‌سازی معنا در زبان مقصد است (نیازی و قاسمی، ۱۳۹۷: ۴۴). هرچند بخشی از ابهام شاعرانه کاهش یافته، پیام اصلی و حس عاطفی متن همچنان حفظ شده است. این وضوح را می‌توان پاسخی به ترجیح فرهنگی مخاطب عرب دانست؛ فرهنگی که در آن شفافیت تصویر و صراحت عاطفه بیش از ابهام‌های تأویلی ارزش دارد و موجب افزایش هم‌ذات‌پنداری مخاطب با فضای عاطفی شعر می‌شود.

انتخاب واژگان در ترجمه‌ی بیدج عمدتاً خلاقانه، هدفمند و هماهنگ با فرهنگ مقصد است: «الهیاج» ← «شور»، «التشویش الجمیل» ← «دلشوره‌ی شیرین». با این حال، نمونه‌هایی مانند «اهتزاز» برای «تکان» نشان می‌دهد که گاهی دقت واژگانی بر حفظ شاعرانه‌گی ترجیح داده شده است. این گرایش بخشی از سازوکار تعادل میان کفایت و مقبولیت است که توری آن را ویژگی ترجمه‌ی موفق شعری می‌داند (بهرامی، ۱۳۹۳: ۲۲).

افزودگی واژگان در ترکیب‌هایی مانند «أیها الهیاج، أیها التشویش الجمیل» نشان‌دهنده‌ی تلاش مترجم برای تقویت موسیقی درونی و تصویر شعری است. این افزودگی‌ها طبق هنجارهای عملیاتی توری قابل توجیه‌اند و تجربه‌ی شاعرانه را در زبان مقصد بازآفرینی می‌کنند، بدون آنکه از اصالت متن مبدأ کاسته شود.

ترجمه‌ی موسی بیدج نمونه‌ای پویا از تعادل میان کفایت و مقبولیت در نظریه‌ی گیدئون توری است. او پیام، ریتم، موسیقی و فضای عاطفی شعر فارسی را با حساسیت به مخاطب عرب‌زبان منتقل کرده است. هرچند در برخی سطرها ابهام شاعرانه کاهش یافته، کلیت متن پُراحساس، موسیقایی و فرهنگی باقی مانده است. این ترجمه نه صرفاً بازگویی متن، بلکه بازآفرینی شاعرانه و فرهنگی است که روح شعر امین‌پور را در چارچوب زبان و فرهنگ مقصد ارائه می‌دهد.

تحلیل ترجمه شعر «ای درخت آشنا» بر اساس نظریه هنجارهای ترجمه گیدئون

توری

جدول ۲: ترجمه عربی شعر "ای درخت آشنا" (بیدج، ۲۰۰۸: ۲۲۵)

ردیف	شعر فارسی (قیصر امین پور)	ترجمه عربی (موسی بیدج)
۱	ای درخت آشنا	أيتها الشجرة الأنيسه
۲	ناگهان کجا جا گذاشتی؟	أين نسيت
۳	شاخه های خویش را	أغصانك فجأة
۴	چشمهای من	أن تحل عيوني
۵	به جای دستهای تو	محل يدك
۶	من به دست تو آب می دهم	أنا أروي يدك
۷	تو به چشم من	بماء عيوني
۸	آبرو بده	عيوني ماء الوجه
۹	من به چشمهای بی قرار تو قول می دهم:	أنا أتعهد لعينيك القلقتين
۱۰	ریشه های ما به آب شاخه های ما به آفتاب می رسد	بأن جذورنا ستصل إلى الماء

هنجارهای آغازین

تحلیل ترجمه نشان می دهد که بیدج رویکردی میانه رو و سنجیده اتخاذ کرده است؛ یعنی هم ساختار معنایی و استعاری متن حفظ شده و هم تلاش شده اثر در بافت شعری عرب جا بیفتد. نمونه ی شاخص این توازن، انتخاب «أيتها الشجرة الأنيسه» برای «ای درخت آشنا» است. واژه ی «الأنيسه» دقیقاً معادل لفظی «آشنا» نیست؛ اما بار عاطفی نزدیک و صمیمیتی که القا می کند، فضای رابطه محور متن فارسی را برای مخاطب عرب باز تولید می سازد (افضلی، ۱۳۹۹: ۴۴). این انتخاب، متمم عاطفی - هنجاری مقبولیت گرا است و هدف آن همدلی سازی فوری مخاطب، نه صرفاً معادل سازی لفظی. افزون بر این، واژه ی «الأنيسه» در فرهنگ عربی

بار اجتماعی آمیخته به الفت و انس با طبیعت دارد؛ بنابراین ارتباط انسان - طبیعت در بستر فرهنگی عربی معنا و نزدیکی بیشتری می‌یابد.

در مقابل، نمونه‌هایی مانند «أنا أروى يديك» برای «من به دست تو آب می‌دهم» نشان‌دهنده‌ی حفظ بسندگی معنایی و استعاری است؛ یعنی مترجم استعاره را به بیان صریح یا توضیحی تبدیل نکرده تا کارکرد نمادین فعل «آب دادن» حفظ شود (افضلی و مدنی، ۱۴۰۰: ۱۸۹). به این ترتیب، جهت‌گیری آغازین بیدج را می‌توان وفاداری انتخاب‌شده به معنا همراه با تعدیلات مقبولیتی توصیف کرد - رویکردی که با پیش‌بینی‌های توری درباره‌ی تعامل بسندگی و مقبولیت سازگار است.

هنجارهای مقدماتی

انتخاب قیصر امین‌پور و این نوع مضامین (درخت، ریشه، آب، آفتاب) نشان می‌دهد که مترجم آگاهانه متنی را برگزیده که دارای «پتانسیل بینافرهنگی» است؛ یعنی مفاهیم و تصاویر شعری آن در گفتمان ادبی عرب نیز بار نمادین و مأنوسی دارند. این گزینش، خود یک تصمیم هنجاری است و بیان‌گر «جهت‌گیری انتخاب متن مطابق با هنجارهای مقصد» می‌باشد (صلح‌جو، ۱۳۹۶: ۱۹).

در این سطح، بررسی نمونه‌های واژگانی نشان می‌دهد که بیدج نه صرفاً برای زیباشناسی لفظی، بلکه برای فعال‌سازی شبکه‌های معانی مشترک فرهنگی واژگان مقصد را برگزیده است؛ برای مثال «جدورنا» برای «ریشه‌های ما» و «ماء الوجه» برای «آبرو» هر دو حامل لایه‌های فرهنگی مشترک‌اند و به پذیرش سریع‌تر اثر در بستر ادبی عرب کمک می‌کنند (نیازی و قاسمی، ۱۳۹۷)؛ بنابراین، هنجار مقدماتی در این ترجمه عملکردی راهبردی داشته و نقش انتخاب متن را در موفقیت انتقال معنا برجسته می‌سازد.

هنجارهای عملیاتی

بیدج اغلب ساختار مصراع‌شکل را حفظ کرده، اما برای همخوانی با بیان عربی، گاهی جابجایی‌های نحوی انجام داده است. نمونه‌ی بارز: «چشم‌های من به جای دست‌های تو» ←

«أن تحل عیونی محل یدیک». این تغییرات به منظور روانی و خوانش پذیری متن مقصد است و طبق توری، جزو دستکاری‌های مشروع محسوب می‌شوند؛ زیرا کارکرد ارتباطی متن را تقویت می‌کنند و مخاطب عرب بدون آزرده‌گی سبک، معنا را دریافت می‌کند (گنتز، ۱۳۹۳: ۱۶۲).

این جابه‌جایی‌ها هم توجیه‌زبانی دارند و هم پاسخ به ذائقه فرهنگی عربی؛ ساختارهای نحوی منسجم و مبتنی بر روابط فاعلی - مفعولی با سبک بیان عربی معاصر سازگارند و مانع پیچیدگی غیرمأنوس برای خواننده می‌شوند.

نمونه‌ی دیگر، حذف عبارت «شاخه‌های ما به آفتاب می‌رسد» و تمرکز بر «بأن جذورنا ستصل إلى الماء»، تصمیمی هنجاری برای ایجاز و انسجام است. طبق توری، چنین حذف‌هایی مجازند اگر پیام کلی و کارکرد استعاری متن حفظ شود و خوانش مقصد تسهیل گردد (افضلی، ۱۳۹۹: ۶۶). در این مثال، حذف جزئیات تصویری موجب فشردگی و قوت پیام نمادین شده است. همچنین ترجمه مترجم از ترکیب «توبه چشم من» و «آبرو بده» را می‌توان در این چارچوب تحلیل کرد. مترجم با کنار گذاشتن تصویر شاعرانه‌ی «بماء عیونی» و جایگزینی آن با کنایه‌ی فرهنگی «ماء الوجه»، کوشیده است کارکرد اجتماعی معنا را در زبان مقصد برجسته سازد. این انتخاب، اگرچه از منظر بلاغی موجب دگرگونی معنای متن مبدأ شده است، اما از دیدگاه توصیفی توری، نشان‌دهنده‌ی غلبه هنجارهای متن‌محور مقصد‌گرا در تصمیم‌های خرد ترجمه‌ای است.

معادل‌یابی شاعرانه و هنجارهای متنی - زبانی

انتخاب‌هایی مانند «القلقتین» برای «بی‌قرار» یا «ماء الوجه» برای «آبرو»، نمونه‌ای از پابندی به هنجارهای متنی - زبانی هستند؛ یعنی مترجم واژگانی برگزیده که نه تنها معنای سطحی را منتقل می‌کنند، بلکه سازوکارهای زیبایی‌شناختی و عاطفی زبان مقصد را فعال می‌سازند (بهرامی، ۱۳۹۳: ۲۸).

این معادل‌یابی شاعرانه نشان می‌دهد که بیدج به انتظارات زبانی و ادبی مخاطب عرب توجه داشته و از واژگان خنثی یا محاوره‌ای که بار شعری را تضعیف می‌کرد، اجتناب کرده

است. واژه‌هایی مانند «ماء الوجه» همچنین رمزگشایی فرهنگی هستند، زیرا در فرهنگ اجتماعی عرب با حیثیت، کرامت و آبرو پیوند دارند و شعر را در بافت اجتماعی - ارزشی عربی قابل فهم و پذیرفتنی می‌سازند.

در سطح کلان، پیوندهای مرکزی شعر - مانند ارتباط انسان با طبیعت، نماد ریشه و آب به‌مثابه تداوم و حیات - در ترجمه حفظ شده و واژگان مقصد این پیوندها را قابل تجربه نگه داشته‌اند. این بازتولید کارکردی، دقیقاً مطابق هدف توری برای حفظ نقش عملکردی متن در بافت جدید است (نیازی و قاسمی، ۱۳۹۷).

تحلیل ترجمه شعر «خواب کودکی» بر اساس نظریه هنجارهای گیدئون توری

جدول Error! No text of specified style in document. ترجمه عربی شعر «رویای

کودکی» (بیدج، ۲۰۰۸: ۲۱۸)

ردیف	شعر فارسی (قیصر امین پور)	ترجمه شعر
۱	در خوابهای کودکی ام	فی أحلام طفولتی
۲	هر شب طنین سوت قطاری از ایستگاه می گذرد	كل ليلة يعبر صدی صغیر قطار من المحطة
۳	انگار هیچ گاه به پایان نمی رسد	لا تنتهی ابد
۴	و در تمام پنجره هایش	و فی كل نافذة
۵	تنها تویی که دست تکان می دهی	انت الوحيدة التي تلوح بالوداع
۶	در چارچوب پنجره ها شب شعله می کشد	فی أطر النوافذ يلتهب الليل
۷	با دود گیسوان تو در باد	مع دخان شعرك المنثور فی الرياح
۸	در امتداد راه مه آلود	على امتداد الطريق المفعم بالضباب

۹	در دود دود دود.	فی الدخان و الدخان و الدخان
---	-----------------	-----------------------------

هنجارهای آغازین

در سطح آغازین، بیدج گرایش واضحی به حفظ ساختار و فضا سازی عاطفی متن مبدأ دارد و ترجمه را به صورت وفادارانه و معطوف به معنا ارائه می دهد، نه صرفاً باز نویسی زبانی یا زیبایی شناختی. انتخاب واژگان ساده اما شاعرانه عربی مانند «در خواب های کودکی ام» ← «فی أحلام طفولتی» و «با دود گیسوان تو در باد» ← «مع دخان شعرك المنثور فی الريح» نشان می دهد که وفاداری معنایی و عاطفی در ترجمه حفظ شده است و تصویر شاعرانه متن مبدأ بدون دست کاری منتقل شده است. استفاده از «المنثور» برای تقویت تصویر و فضا سازی، نمونه ای روشن از پایبندی به هنجار آغازین است و نشان می دهد که انتخاب های مترجم معنادار و هنجاری بوده اند (افضلی و مدنی، ۱۴۰۰: ۱۸۹).

در همین سطح باید اشاره کرد که انتخاب های بیدج تنها بر اساس ساختار متن فارسی نیست، بلکه بافت فرهنگی - اجتماعی مخاطب عرب نیز در آن نقش دارد؛ زیرا تصویرهای احساسی، مانند قطار، پنجره و وداع، در ادبیات نوستالژیک عربی نیز بسامد بالایی دارند و همین امر امکان دریافت طبیعی متن در فرهنگ مقصد را افزایش می دهد.

هنجارهای مقدماتی

در سطح مقدماتی، بیدج متنی را انتخاب کرده که هم از نظر نمادشناسی و استعاره ها با فرهنگ مقصد همخوانی دارد و هم بار معنایی و عاطفی متن مبدأ را حفظ می کند. باز تولید ریتم و موسیقی درونی متن، مانند «هر شب طنین سوت قطاری از ایستگاه می گذرد» ← «کل لیلۃ یعبر صدی صغیر قطار من المحطه» و تکرار شاعرانه «در دود، دود، دود» ← «فی الدخان و الدخان و الدخان»، تصویر شنیداری در «صغیر قطار» و دیداری در «الدخان» و ریتم شاعرانه را در زبان مقصد حفظ می کند (توری، ۱۹۹۵: ۶۱).

واژگان منتخب با بار معنایی و استعاری مشابه متن مبدأ برگزیده شده اند؛ «قطار» نماد حرکت زمان و جدایی، «دود» نشانه محو شدن خاطره، و «پنجره» نماد امید و ارتباط است که

در عربی نیز همین بار را دارند: «وفی کل نافذة أنت الوحيدة التي تلوح بالوداع». این انتخاب‌ها نشان‌دهنده هماهنگی هنجار مقدماتی با فرهنگ مقصد و بازتولید کارکرد نمادین و احساسی شعر در ذهن مخاطب عرب است.

افزون بر این، انتخاب استعاره‌ها و نمادهایی که در شعر معاصر عربی ریشه دارند (مثل سفر، دود، پنجره) نشان می‌دهد بیدج آگاهانه به مشترکات فرهنگی دو سنت شعری توجه کرده و انتقال معنا را با حساسیت‌های فرهنگی - اجتماعی مخاطب عرب هماهنگ ساخته است.

هنجارهای عملیاتی

در سطح عملیاتی، بیدج موفق شده معنا، سبک و عملکرد شاعرانه متن مبدأ را در زبان مقصد بازتولید کند. بازتولید استعاره‌ها و تصاویر مانند «با دود گیسوان تو در باد» ← «مع دخان شعرك المنثور فی الريح» و «شب شعله می‌کشد» ← «يلتهب الليل» تضاد نور و تاریکی، حضور و فقدان را برجسته کرده و حس استعاری متن مبدأ را حفظ می‌کند (توری، ۱۹۹۵: ۷۳). جابه‌جایی واژگان و کوتاه کردن جمله‌ها، مانند «انگار هیچ‌گاه به پایان نمی‌رسد» ← «لا تنتهی أبد»، به حفظ ریتم، تداوم زمان و انسجام متن کمک کرده و نمونه‌ای از دستکاری مجاز هنجاری است (گنتزler، ۱۳۹۳: ۱۶۲). حفظ تکرار و ریتم موزون بخش پایانی، مانند «در دود، دود، دود» ← «فی الدخان و الدخان و الدخان»، تجربه احساسی مخاطب را تقویت کرده و انتخاب واژگان متنی - زبانی مانند «المنثور»، «تلوح»، «يلتهب» انتقال معنا و سبک شاعرانه متن مبدأ را تضمین می‌کند (بهرامی، ۱۳۹۳: ۲۸).

ترجمه بیدج نمونه‌ای کامل از بازآفرینی کارکردی متن مبدأ است؛ استعاره‌ها و نمادهای مرکزی (قطار، دود، شب) با همان عملکرد در عربی بازتولید شده‌اند، و ریتم، تکرار و حس حرکت در عین سکون، کارکردهای احساسی و معنایی متن مبدأ را حفظ می‌کنند (نیازی و قاسمی، ۱۳۹۷). این بازتولید دقیق، تجربه مخاطب عرب را هم‌سطح با متن فارسی می‌سازد و از ترجمه مکانیکی یا صرفاً زبانی فاصله می‌گیرد. بازتولید استعاره‌های مربوط به شب، جدایی و حرکت، علاوه بر رعایت ساختار شعر فارسی، با سلیقه زیبایی‌شناختی مخاطب

عرب که به چنین تصاویر حسی - عاطفی خو گرفته است، همخوانی دارد و نشان می‌دهد که ترجمه تنها انتقال زبان نبوده، بلکه انتقال بافت فرهنگی نیز بوده است. تحلیل ترجمه «خواب کودکی» نشان می‌دهد که بیدج هم معنا و هم عملکرد شاعرانه متن مبدأ را بازتولید کرده و نمونه‌ای موفق از توازن میان هنجارهای منبع محور و مقصدمحور ارائه داده است. در چارچوب سه سطحی هنجارهای توری (آغازین، مقدماتی و عملیاتی) هر انتخاب واژگانی، جابه‌جایی نحوی و بازتولید تصویری با هنجار مشخص تبیین شده و تحلیل یکپارچه، مستند و هنجاری است.

تحلیل ترجمه شعر «او سبز بود و گرم که افتاد»

جدول ۴: ترجمه عربی «او سبز بود و گرم که افتاد» (بیدج، ۲۰۰۸: ۲۲۴)

ردیف	شعر فارسی (قیصر امین پور)	ترجمه شعر (موسی بیدج)
۱	افتاد	وقع
۲	آنسان که برگ	کما تقع الورقة
۳	آن اتفاق زرد	تلك الحادثة الصفراء
۴	می افتد	طراً
۵	افتاد آنسان که مرگ	کما یطرا الموت
۶	آن اتفاق سرد می افتد	ذلک الحادث البارد
۷	اما	لکنه
۸	او سبز بود و گرم که	کان أخضر ودافئا
۹	افتاد	عندما وقع

هنجارهای آغازین

بر اساس هنجارهای آغازین توری، مترجم باید میان دو قطب بسندگی (وفاداری به تصویر و معنا و مقبولیت روان بودن و پذیرفتگی در متن مقصد) حرکت کند (توری، ۱۹۹۵: ۶۱). در

ترجمه بیدج: انتخاب «وقع» به جای «افتاد» از نظر بسندگی ساده و مناسب است، اما از نظر آوایی و وزن شاعرانه نسبت به تکرار فارسی کوتاه و خنثی است. تبدیل «آنسان که برگ» به «کما تقع الورقة» وفادارانه است، اما بار بلاغی و مکث شاعرانه «آنسان که» در عربی با «کما» تا حدی صاف شده و ایجاز فارسی به روانی عربی تنزل یافته است (گنتزler، ۱۶۲:۱۳۹۳). توازن کلی میان بسندگی و مقبولیت حفظ شده است، اما در برخی نقاط ایجاز و آهنگ شاعرانه متن مبدأ تضعیف شده است. افزون بر این، انتخاب‌های بیدج در سطح آغازین تنها تحت تأثیر ساختار شعر فارسی نیست، بلکه بافت فرهنگی-اجتماعی شعر معاصر عرب نیز در آن نقش دارد؛ زیرا تصویر «افتادن» در ذهنیت شاعرانه عربی غالباً با مفاهیم قدری و ناگهانی پیوند دارد و همین امر باعث می‌شود که گزینش‌هایی مانند «وقع» یا «کما تقع الورقة» برای مخاطب عرب طبیعی‌تر و قابل‌پذیرش‌تر جلوه کند.

هنجارهای مقدماتی

در سطح هنجارهای مقدماتی: بیدج توالی تصویری متن مبدأ را حفظ کرده: برگ ← زردی ← مرگ ← سردی ← سبز و گرم ← افتادن. این انتخاب نشان‌دهنده هماهنگی با هنجار فرهنگی و معنایی متن مبدأ است. با این حال، واژه «حادثة الصفراء» برای «آن اتفاق زرد» بار معنایی رویدادی دارد و تصویر رنگی - نمادین فارسی را به رخداد تبدیل می‌کند (صلح‌جو، ۲۳:۱۳۹۶). برای حفظ هنجار مقدماتی و رنگ‌آمیزی استعاری متن، معادل‌هایی مانند «ذلك الاصفرار» یا «تلك الصبغة الصفراء» مناسب‌تر بودند. انتخاب واژگان و ترتیب تصاویر نشان می‌دهد که بیدج نه تنها معنا بلکه کارکرد نمادین و احساسی شعر را نیز در ذهن مخاطب عربی بازتولید کرده است.

همچنین توجه به این نکته ضروری است که مخاطب عرب با نظام رنگ‌ها و بار استعاری آن‌ها (مانند پیوند رنگ زرد با نحسی یا زوال) آشنایی دارد؛ بنابراین ترجمه «الحادثة الصفراء» هرچند از شدت تصویر استعاری می‌کاهد، اما در فرهنگ مقصد همچنان بار معنایی مرتبط با فقدان و پیش‌آمد ناگوار را تداعی می‌کند و از این منظر بافت فرهنگی - اجتماعی عربی در شکل‌گیری این گزینش واژگانی تأثیر داشته است.

هنجارهای عملیاتی

بیدج در اکثر مصرع‌ها تکرار فعل «افتاد» را با «وقع» حفظ کرده است و این اقدام توالی و انسجام معنایی متن مبدأ را تأمین می‌کند. انتخاب «طراً» برای «می‌افتد» بحث‌برانگیز است، زیرا این واژه بار معنایی رخداد ناگهانی دارد و کمتر حس تداوم حرکت را منتقل می‌کند؛ بنابراین تصویر پویای فارسی به رخدادی گذرا کاهش یافته است. از دیدگاه هنجار عملیاتی، گزینه‌هایی مانند «یسْقَطُ» یا «تَساقطُ» مناسب‌تر بودند.

در برخی مصرع‌ها، فعل حذف شده و ساختار اسم‌وار پایان یافته است؛ این تغییر موجب کاهش حرکت شعری و انسجام ریتم شده است. بهتر بود از عبارت «ذلک الاصفار البارد یسْقَطُ» استفاده شود تا استمرار فعل و تراژیک بودن تصویر حفظ شود. تضادهای نمادین (سبز و گرم در برابر زرد و سرد) حفظ شده، اما شدت تراژیک در برخی گزینش‌ها کاهش یافته است. از منظر نشانه‌شناختی، تغییر جزئی ساختاری «می‌افتد» ← «طراً» موجب تنزل معنا از «روند» به «رخداد» و کاهش بار احساسی متن مبدأ تا سطح توصیف محض شده است (توری، ۱۹۹۵: ۷۳).

این انتخاب فعل، از نظر بافت فرهنگی - اجتماعی زبان عربی نیز قابل توجیه است؛ در متون عربی معاصر، «طراً» غالباً برای بیان رخدادهای ناگهانی و قدری به کار می‌رود و برای مخاطب مقصد طبیعی و قابل قبول است، هرچند بخشی از پویایی متن مبدأ را کاهش می‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

ترجمه اشعار قیصر امین‌پور به عربی عرصه‌ای از تعامل پیچیده میان دو جهان زبانی و فرهنگی است که مترجم را ناگزیر به اتخاذ تصمیم‌های هنجاری میان بسندگی و مقبولیت می‌کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که موسی بیدج با بهره‌گیری آگاهانه از هنجارهای آغازین، مقدماتی و عملیاتی گیدئون توری، ضمن حفظ موسیقی درونی و تصاویر استعاری شعر فارسی، آن را با لحنی همسو با ادبیات عربی بازتولید کرده است. گرایش غالب بیدج به سمت مقبولیت بوده است؛ تطبیق متن با انتظارات زبانی و فرهنگی مخاطب عربی در اولویت قرار گرفته، اما وفاداری به مفاهیم کلیدی و ساختارهای استعاری نیز حفظ شده است. این

تعادل میان بسندگی و مقبولیت نشان‌دهنده توانایی مترجم در بازآفرینی کارکردی متن مبدأ در متن مقصد است و بخشی از آن ناشی از بافت فرهنگی - اجتماعی ادبیات عرب است که بر هنجارهای مسلط ترجمه اثرگذار است.

از منظر نظری، ترجمه‌های بیدج نمونه‌ای موفق از بازآفرینی میان‌فرهنگی‌اند؛ انتقال معنا، سبک و لحن شاعرانه همزمان با سازگاری فرهنگی مقصد صورت گرفته است. از منظر کاربردی، این ترجمه‌ها امکان انتقال شعر معاصر ایران به مخاطبان عرب و تحلیل مقایسه‌ای زیبایی‌شناسی و ساختاری میان دو ادبیات را فراهم می‌کنند. ترجمه شاعرانه موفق تنها انتقال کلمات نیست، بلکه بازتولید روابط عملکردی، استعاره‌ها و تجربه زیبایی‌شناختی متن اصلی در فرهنگ مقصد است؛ بنابراین ترجمه‌های بیدج نه تنها محتوا و معنای اشعار امین‌پور را منتقل می‌کنند، بلکه فضای احساسی و تفکری شعر را نیز برای خواننده عرب قابل تجربه می‌سازند.

تحلیل نهایی نشان داد که ترجمه‌های بیدج نه فقط بر پایه هنجارهای زبانی، بلکه در پیوند با بافت فرهنگی - اجتماعی شعر عرب شکل گرفته‌اند؛ بسیاری از انتخاب‌های واژگانی، نحوی و استعاری او تنها در پرتو انتظارات زیبایی‌شناختی و نظام نمادین فرهنگ مقصد قابل تبیین‌اند. بدین ترتیب، کارکرد ترجمه در چارچوب هنجارهای توری زمانی به‌طور کامل فهم می‌شود که زمینه فرهنگی نیز در تحلیل دخیل گردد.

تعارض منافع

"نویسنده /گان هیچ گونه تعارض منافی ندارند."

ORCID

Sahar Bagherzadeh <http://orcid.org/0009-0005-6729-719x>
 Sobhan Kavosi <http://orcid.org/0000-0003-0399-2247>
 Omid Eizanloo <http://orcid.org/0000-0002-7104-2035>

منابع

- افضلی، علی و مدنی، اکرم. (۱۳۹۹)، کاربست نظریه هنجارهای گیدئون توری در ارزیابی کیفی ترجمه عربی اشعار فریدون مشیری، *مطالعات تطبیقی فارسی و عربی*، مجله مطالعات تطبیقی فارسی و عربی، دوره ۵ شماره ۷، ۳۹-۵۸.
- افضلی، علی و مدنی، اکرم. (۱۴۰۰). کاربست نظریه هنجارهای گیدئون توری در ارزیابی کیفی ترجمه عربی اشعار سهراب سپهری. *فصل نامه مطالعات ترجمه*، سال هجدهم، شماره ۶۳، صص ۲۲۶ - ۲۰۷.
- بهرامی، فاطمه. (۱۳۹۳). *کارکرد زبان شاعرانه در ترجمه شعر فارسی به عربی*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- بیدج، موسی. (۲۰۰۸). *مختارات من الشعر الایرانی الحدیث*، الکویت: المجلس الوطنی للثقافة و الفنون و الآداب.
- حسین پور، علی. (۱۳۸۲). *شعر موج نو و شعر حجم گرای معاصر فارسی*. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تبریز*، شماره ۱۸۸، صص ۴۵-۶۸.
- خرمشاهی، بهاء الدین (۱۳۹۱)، *ترجمه کاوی*، چاپ دوم، تهران: انتشارات ناهید
- دولتخواه، سمیرا، و شادمنان، محمدرضا. (۱۴۰۱). *بررسی و تحلیل هویت اجتماعی انسان با تکیه بر اشعار قیصر امین پور و طاهره صفارزاده*. *پژوهشنامه زبان و ادبیات فارسی معاصر*، ۱۴(۲)، ۷۷-۹۸.
- <https://doi.org/10.30495/bahar.2023.700821>
- صلح جو، علی (۱۳۹۶)، *از گوشه و کنار ترجمه*، چاپ سوم، تهران: نشر مرکز
- کاوسی، سبحان. (۱۴۰۳). کاربست نظریه هنجارهای گیدئون توری و نیومارک در نقد برگردان عربی گزیده‌ای از اشعار گلچین گیلانی توسط محمد نورالدین عبدالمنعم (بررسی موردی شعر خانه ویران)، *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، دوره ۱۴، شماره ۳۱، صص ۹۹-۱۲۸.
- <https://doi.org/10.22054/rctall.2025.82043.1754>
- گنتزler، ادوین. (۱۳۹۳). *نظریه‌های ترجمه در عصر حاضر*، ترجمه: علی صلح‌جو، چاپ دوم، تهران: انتشارات هرمس.
- معروف، یحیی. (۱۳۹۲). *فن ترجمه: اصول نظری و عملی ترجمه از عربی به فارسی و از فارسی به عربی*، چاپ یازدهم، تهران: انتشارات سمت.

نیازی، شهریار و زینب قاسمی اصل. (۱۳۹۷). *الگوی ارزیابی ترجمه*، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

Toury, Gideon. (1995), *The Descriptive Translation Studies and beyond, Amsterdam and Philadelphia*: John Benjamin.

References

- Afzali, A., & Madani, A. (2020). The application of Gideon Toury's norms theory in the qualitative evaluation of the Arabic translation of Fereydoon Moshiri's poems. *Comparative Studies of Persian and Arabic*, 5(7), 39–58. [In Persian]
- Afzali, A., & Madani, A. (2021). The application of Gideon Toury's norms theory in the qualitative evaluation of the Arabic translation of Sohrab Sepehri's poems. *Translation Studies Quarterly*, 18(63), 207–226. [In Persian]
- Bahrami, F. (2014). *The function of poetic language in translating Persian poetry into Arabic* (Master's thesis). University of Tehran. [In Persian]
- Bidaj, M. (2008). *Selections from Modern Iranian Poetry (Mukhtārāt min al-Shi'r al-Īrānī al-Hadīth)*. Kuwait: National Council for Culture, Arts and Letters. [In Arabic]
- Hosseinpour, A. (2003). New Wave Poetry and Volume-Oriented Contemporary Persian Poetry. *Journal of the Faculty of Literature and Humanities*, University of Tabriz, (188), 45–68. [In Persian]
- Khorramshahi, B. (2012). *Translation Study [Translation Criticism]* (2nd ed.). Tehran: Naheed Publications. [In Persian]
- Dolatkah, S., & Shadmanaman, M. (2022). An analysis of the social identity of man based on the poems of Qeyser Aminpour and Tahereh Saffarzadeh. *Journal of Contemporary Persian Language and Literature Research*, 14(2), 77–98. <https://doi.org/10.30495/bahar.2023.700821> [In Persian]
- Salahjoo, A. (2017). *From Here and There in Translation* (3rd ed.). Tehran: Markaz Publishing. [In Persian]
- Kavosi, S. (2024 / 1403 SH). Applying Gideon Toury's and Newmark's Norms Theories in Critiquing the Arabic Translation of a Selection of Golchin Gilani's Poems by Mohammad Nouraddin Abdolmonem (A Case Study of the Poem The Ruined House). *Translation Studies in Arabic Language and Literature*, 14(31), 99–128. <https://doi.org/10.22054/rctall.2025.82043.1754>. [In Persian]
- Gentzler, E. (2014). *Contemporary Translation Theories* (2nd ed., trans. A. Salahjoo). Tehran: Hermes Publications. [In Persian]
- Marouf, Y. (2013). *The Art of Translation: Theoretical and Practical Principles of Translation from Arabic into Persian and from Persian into Arabic* (11th ed.). Tehran: SAMT Publications. [In Persian]
- Niazi, Sh., & Ghasemi-Asl, Z. (2018). *A Model for Translation Evaluation*. Tehran: University of Tehran Press. [In Persian]
- Toury, Gideon. (1995), *The Descriptive Translation Studies and beyond, Amsterdam and Philadelphia*: John Benjamin.